

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

F.G'. Murodova

Alfraganus universiteti "Pedagogika va psixologiya" kafedrası o'qituvchisi.

Z.X. Xudayarova

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2- bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14703016>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish usullari va interfaol metodlar haqida ma'lumot berilgan. Bu maqolada tayanch kompetensiyalarning asosini tashkil qiluvchi kommunikativ kompetensiyani boshlang'ich sinf o'quvchilarida shakllantirish juda muhim ekanligi asosli dalillar asosida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: kompetensiya, kommunikativ yondashuv, metodlar, innovatsion texnologiyalar, boshlang'ich sinf, an'anaviy metodlar.

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация. В статье представлена информация о методах и интерактивных приемах развития речи учащихся начальной школы. В статье на основе убедительных данных анализируется важность развития коммуникативной компетентности, которая является основой базовых компетенций, у учащихся начальной школы.

Ключевые слова: компетентность, коммуникативный подход, методика, инновационные технологии, начальная школа, традиционные методики.

METHODS FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Abstract. This article provides information about methods and interactive methods for developing the speech of primary school students. This article analyzes the fact that it is very important to form communicative competence, which is the basis of basic competencies, in primary school students, based on sound evidence.

Keywords: competence, communicative approach, methods, innovative technologies, primary school, traditional methods.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish- bu til va muloqat ko'nikmalarini o'rgatish, shunindek o'quvchilarga o'z fikrlarini aniq ifodalash,

tinglash, muloqatda ishtirok etish va ijtimoiy muhitda samarali muloqat qilishni o'rgatish jarayonidir.

Kommunikativ kompetensiya – bu shaxsning o'z fikrlarini aniq va to'g'ri ifodalash, boshqalarni tushunish, o'zaro muloqot qilish, axborot almashish hamda turli vaziyatlarda samarali muloqotga kirisha olish qobiliyatidir. Bu kompetensiya tayanch kompetensiyalar ichida alohida ahamiyatga ega, chunki u har qanday ta'lim va tarbiya jarayonining negizini tashkil etadi.

Kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning asosiy yo'nalishlari

1. Nutqiy faoliyatni rivojlantirish:

- O'quvchilarning lug'at boyligini oshirish.
- So'zlashuv va yozma nutqni rivojlantirish uchun amaliy mashqlar.
- Dialoglar, hikoyalar va voqealarni qayta hikoya qilish orqali o'z fikrlarini ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirish.

2. Tinglash ko'nikmalarini shakllantirish:

- Muloqotda faollikni oshirish uchun "e'tiborli tinglash" mashqlari.
- Guruhli faoliyatda bir-birlarini tinglashga o'rgatish.

3. Turli kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish:

- Rolli o'yinlar va dramalar orqali muayyan muloqot vaziyatlarini yaratish.
- Muloqotning turli shakllarini o'rgatish (salomlashish, suhbat boshlash, xayrlashish).

4. Tahlil va baholash ko'nikmalarini rivojlantirish:

- Matnlar, rasmlar, hikoyalar va dialoglarni tahlil qilish.
- Fikr almashish va o'z fikrini ifodalash mashqlari.

5. Axborot texnologiyalaridan foydalanish:

- Ta'limiy o'yinlar va dasturlar yordamida kommunikativ faoliyatni faollashtirish.
- Videoroliklar yoki audiomateriallar asosida fikr-mulohaza bildirishni o'rgatish.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasining rivojlantirish uchun turli pedagogik usullar va faoliyatlar mavjud bo'lib, quydagi metodlar orqali misol keltirish mumkin.

Tinglash va tushinish ko'nikmalarni rivojlantirish metodi:

O'quvchilarga tinglash orqali ma'lumotlarni to'plash va tushunishni rivojlantirish uchun turli mashqlar tashkil etish ya'ni: o'qilgan matnni yoki hikoyani tinglab, savollarga javob berish.

Tinglash audio orqali o'quvchilarga turli ertaklar, hikoyalar, va qiziqarli metodlar qo'yib beriladi. Bunda o'qituvchi o'quvchilarga tinglagan materialga oid savollar beradi, bu o'quvchilarning materialni qanchalik tushunganligini tekshirishga yordam beradi.

Gapirish va o'z fikrini ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirish:

O'quvchilarni kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda didaktik o'yinlar va hikoyalar yordamida o'zaro muloqat qilish samarali usul hisoblanadi. Gapirish muloqat orqali o'quvchilar o'z fikrlarini ifodalash imkoniyatini berish, masalan, ular tomonidan yaratilgan hikoyalarni yoki dialoglarni so'zlab berish. O'quvchilarga to'g'ri va mantiqiy gapirishni o'rgatish uchun turli xil faoliyatlar (mavzularni muhokama qilish, voqealar haqida so'zlash, voqea va hikoyalarni qayta aytib berish) tashkil etish.

O'quvchilarning nutqini to'liq va aniq qilishga yordam beradigan mashqlar va topshiriqlar berish.

Yozish va tahrir qilish ko'nikmalarini rivojlantirish:

O'quvchilarni turli janrlarda yozish hikoya, insholar, xat yozish orqali kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish. Yozish orqali ular o'z fikrlarini aniq va ravon ifodalashni o'rganadilar.

Yozgan materialni tahrir qilish:

O'quvchilarga yozgan materiallarini tahrir qilish va yaxshilashga yordam berish, bu orqali ular tilni to'g'ri ishlatish va xatolarni tuzatishni o'rganadilar.

Yozishdagi yaratuvchanlik: O'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifodalash uchun turli mavzularni berish. Bu o'quvchilarni o'z fikrlarini yozma ravishda kengaytirishga undaydi.

Maqsadga yo'naltirilgan faoliyatlar:

O'quvchilarga guruhlarda turli vazifalarni bajarishni berish, bu ularga kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, guruhlar o'rtasida loyiha yaratish, hikoya yozish yoki ma'lumotlarni taqdim etish. Amaliy yondashuvda o'quvchilar o'rganganlarini amaliyotda qo'llash uchun turli vazifalarni bajarishadi va o'qish va yozish mashqlarini interfaol tarzda bajariladi. Interfaol ta'lim texnologiyalarni qo'llash, masalan, multimedia materiallari yordamida o'quvchilarni suhbatlashishga, savol-javob qilishga va fikr almashishga undash samaralidir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarda muloqot qobiliyatini shakllantirish ularning kelajakdagi muvaffaqiyati uchun juda muhim. Quyida bir necha samarali usullar keltirilgan:

Turli kasb egalari, hayvonlar yoki tarixiy shaxslar rolini o'ynash orqali bolalar muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishadi.

Hikoya tuzish: Birgalikda hikoya tuzish jarayonida bolalar fikrlarini bayon qilish, tinglash va bir-birlarini to'ldirishni o'rganadilar.

Kichik guruhlarda turli mavzularda bahs-munozaralar o'tkazish orqali bolalar fikrlarini mantiqiy tarzda bayon qilish va boshqalarning fikrlariga hurmat bilan qarashni o'rganadilar.

Taqdimotlar: Bolalar o'zlariga yoqqan mavzularda qisqa taqdimotlar tayyorlab, sinfda namoyish etishlari mumkin. Bu ularning ovoz chiqarish, intonatsiya va sahna ko'rinishini yaxshilashga yordam beradi.

She'r va qo'shiqlar: Bolalarga she'rlarni ifodali o'qish va qo'shiqlarni kuylashni o'rgatish nutq organlarini rivojlantirishga va lug'at boyligini oshirishga yordam beradi.

Savol-javob o'yinlari: O'qituvchi tomonidan berilgan savollarga javob berish orqali bolalar fikrlash qobiliyatini va nutqini rivojlantirishadi.

Bolalarda bir-birlariga nisbatan hurmat va e'tibor hissi hosil qilish uchun turli vaziyatlarda muloqot qilish qoidalari haqida suhbatlar o'tkazish kerak.

Bolalarni diqqat bilan tinglashga, suhbatdoshning fikrlarini to'liq tushunishga o'rgatish muhim.

Oilada birgalikda o'yinlar o'ynash, kitob o'qish va suhbatlashish bolalarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga hissa qo'shadi.

O'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik: O'qituvchi va ota-onalar birgalikda bolaning muloqot qobiliyatini rivojlantirish bo'yicha maqsadlarni belgilashi va ushbu maqsadlarga erishish uchun birgalikda harakat qilishi muhim.

O'z fikrini ifoda eta oladigan bola o'qituvchi bilan samaraliroq muloqot qiladi va o'rganayotgan materialini yaxshiroq tushunadi.

Ijtimoiylashuvni ta'minlaydi: Boshqalar bilan muloqot qilish qobiliyati bolaga tengdoshlari bilan do'stlik o'rnatish, oilada va maktabda muloqot qilishga yordam beradi.

O'z fikrini aniq ifoda eta oladigan bola o'ziga ishonchli bo'ladi va har qanday vaziyatda o'zini qulay his qiladi.

Kommunikativ kompetensiyani qanday rivojlantirish mumkin?

* Muloqotga asoslangan o'quv faoliyatini tashkil qilish:

* Guruhdagi ishlar

* Bahs-munozaralar

- * Rollarni ijro etish
- * Taqdimotlar
- * O'yinlar va mashqlar:
- * Til o'yinlari
- * Savol-javoblar
- * Hikoyalarni tuzish
- * Rolli o'yinlar
- * Kitob o'qish va muhokama qilish:
- * Turli janrdagi kitoblarni o'qish
- * O'qilganlar haqida fikr almashish
- * Ota-onalar bilan hamkorlik:
- * Uyda bolalar bilan muloqot qilishga doir maslahatlar berish
- * Maktabdagi tadbirlarda ishtirok etishga undash

Kommunikativ kompetensiyasi rivojlangan bola:

O'z fikrini aniq va ravshan ifoda eta oladi.

Boshqalarning fikrini diqqat bilan tinglaydi va tushunadi.

O'z fikrini boshqalarga ishonchli tarzda yetkaza oladi.

Turli vaziyatlarda mos keladigan muloqot usullarini tanlay oladi.

Guruhda samarali ishlay oladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini rivoshlantirish jarayonida turli metodlar va faoliyatlarni qo'llash o'quvchilarga muloqot qilish o'z fikrlarini aniq ifodalash tinglash yozish va tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish va ularning va ijodiy usullarni qo'llashi kerak.

Bu usullar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilari o'zlarining kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishi mumkin, bu esa ularning kelajakda samarali va to'liq muloqot qilish qobiliyatlarini shakllantiradi.

REFERENCES

1. Ivanova O.M. – "Bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi"
2. Alimov R. – "Nutq madaniyati va kommunikatsiya"
3. Jalolov J.J. – "Ingliz tilini o'qitish metodikasi"
4. Guseynov S.A. – "Bolalarda muloqot ko'nikmalarini shakllantirish"

5. Khutorskoy A.V. – "Shaxsiy natijalarga yo'naltirilgan kompetensiyalarni rivojlantirish"
6. Mahkamova G.T. – "Boshlang'ich sinflarda integratsiyalashgan ta'lim metodikasi"
7. Axmedova Z. – "Nutqiy kompetensiyani rivojlantirishga oid amaliy ko'rsatmalar"
8. Qurbonov A. – "Ta'lim jarayonida muloqot kompetensiyasini shakllantirish"
9. Asqarova D. – "Boshlang'ich ta'limning o'quvchilarga ta'siri"
10. Boboyev E. – "Boshlang'ich sinflar metodikasi"